

สารนิพนธ์

พุทธศาสตร์บัณฑิต ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔

หนังสือประกอบการสัมมนาทางวิชาการ
ในพิธีประสาทปริญญา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ อาคาร มวก. ๔๘ พรรษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ระหว่างวันที่ ๘-๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

สารนิพนธ์

พุทธศาสนบัตถิต ประจําปี พ.ศ. ๒๕๖๔

ณ อาคาร มวก. ๔๘ พรรษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๘-๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ	: คณะกรรมการฝ่ายจัดทําสูจิบัตรและสารนิพนธ์
บรรณาธิการ	: รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง
พิสูจน์อักษร	: คณะกรรมการฝ่ายจัดทําสูจิบัตรและสารนิพนธ์
ออกแบบปก	: นายพิจิตร พรหมลี
จัดรูปเล่ม	: นายสมบูรณ พงพิศ
พิมพ์ครั้งแรก	: ธันวาคม ๒๕๖๔
จำนวนพิมพ์	: ๒๐๐ เล่ม
อภินันทนาการภาพ	: กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี
จำนวนหน้า	: ๔๙๘ หน้า

จัดพิมพ์โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร.๐๓๕ ๒๔๘ ๐๑๓

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร.๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ ต่อ ๘๕๕๕-๘๐๕๖
โทรสาร โทร.๐๓๕ ๒๔๘ ๐๐๐ ต่อ ๘๐๔๕
e-mail : mucpress8558@gmail.com

คำปรารภ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะจัดพิธีประสาทปริญญา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ณ อาคาร มวก. ๔๘ พรรษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในวันที่ ๘-๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ โดยมีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ปฎิบัติหน้าที่แทนพระองค์สมเด็จพระสังฆราช มาเป็นองค์ประธานในพิธีประสาทปริญญา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔

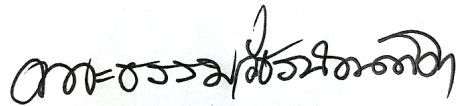
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดการศึกษาในรูปแบบสากลนิยม ตั้งแต่วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๐ ถึงปัจจุบัน ผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีแล้ว ๖๖ รุ่น ระดับปริญญาโท ๓๑ รุ่น หลักสูตรนานาชาติ ๑๙ รุ่น และระดับปริญญาเอก ๑๗ รุ่น โดยได้ขยายการศึกษาออกไปสู่ภูมิภาค มี ๑๑ วิทยาเขต ๒๖ วิทยาลัยสงฆ์ ๔ หน่วยวิทยบริการ และมีสถาบันสมทบ ๖ แห่ง ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ ความเจริญรุ่งเรืองของมหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นที่ภาคภูมิใจของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ท่านผู้บริหาร ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย

ในวันพุธที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ มหาวิทยาลัยจัดให้มีสัมมนาทางวิชาการ ในภาคเช้า มีปาฐกถา พิเศษ เรื่อง “มหาวิทยาลัยสงฆ์กับการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม” โดย ศ.ดร.สัมพันธ์ ฤทธิเดช เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และ ในภาคบ่าย มีบรรยายพิเศษ เรื่อง “มจร กับการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม” โดย พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ “ความประทับใจในมหาจุฬา” โดย ผู้แทนคณาจารย์บัณฑิต มหาบัณฑิตและบัณฑิต ดำเนินรายการ โดย รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการทั่วไป ในงานสัมมนาครั้งนี้ มีผู้เข้าร่วมงานมากกว่า ๔,๐๐๐ รูป/คน และคณะทำงานยังได้ จัดพิมพ์หนังสือสารนิพนธ์ เนื่องในงานพิธีประสาทปริญญา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อเป็นอนุสรณ์ เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ของท่านผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ ตลอดจนนิสิตของมหาวิทยาลัย

หนังสือ สารนิพนธ์ เล่มนี้ ประกอบด้วยเนื้อหา ๓ ภาค คือ (๑) ภาคภาษาไทย มีจำนวน ๓๓ บทความ (๒) ภาคภาษาอังกฤษ จำนวน ๒ บทความ (๓) ภาคผนวก นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยยังได้ จัดพิมพ์หนังสืออีก ๒ เล่ม คือ (๑) สุจิตร์ (๒) ประกาศเกียรติคุณ ประจำปี ๒๕๖๔ และมีวารสาร มหาจุฬาวิชาการ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๓ ซึ่งเป็นวารสารอยู่ในฐาน TCI กลุ่มที่ ๒ เข้าร่วมเผยแพร่ให้ไหลดผ่านทางระบบออนไลน์ อีกด้วย

(๕)

ในนามมหาวิทยาลัย ขอขอบคุณและขออนุโมทนาขอบคุณอย่างยิ่งต่อคณะกรรมการฝ่ายจัดสัมมนาทางวิชาการ คณะกรรมการฝ่ายจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์ ตลอดจนคณาจารย์ที่ได้ส่งบทความทางวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้ ตลอดจนถึงคณะทำงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่ได้ทำงานด้วยวิริยะ อุตสาหะ ทุ่มเท เสียสละ อุทิศกำลังกายและสติปัญญาาร่วมกันดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือสารนิพนธ์เล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี อันจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการพระพุทธศาสนาสืบไป ด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย ขอให้คณะกรรมการทุกท่าน จงเจริญด้วยจตุรพิธพรชัยทั้ง ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุข พละ และปฏิภาณ คุณสารสมบัติและธรรมสารสมบัติ ปราศจากโรคาพาธอุบัติวันตราย และบรรลุประโยชน์ไสยตถิผลสมมโนรถปรารธนาทุกประการ

(พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ถ้อยแถลง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะจัดพิธีประสาทปริญญา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ณ อาคาร มวก. ๔๘ พรรษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระหว่างวันที่ ๘-๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ โดยมีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าปฏิบัติหน้าที่แทนพระองค์สมเด็จพระสังฆราช มาเป็นองค์ประธาน ในวันที่ ๑๑-๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

ในการนี้ มหาวิทยาลัยได้จัดพิมพ์หนังสือสารนิพนธ์พุทธศาสนบัณฑิต ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อเป็นอนุสรณ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ของท่านผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ตลอดจนนิสิตทุกรูป/คน ทางเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย ir.muc.ac.th และมหาวิทยาลัยได้จัดพิมพ์หนังสือในงานพิธีประสาทปริญญา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔ จำนวน ๓ เล่ม คือ (๑) สารนิพนธ์ (๒) สูจิบัตร และ (๓) ประกาศเกียรติคุณ อีกทั้งมีวารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๔ เข้าร่วมเผยแพร่ทางระบบออนไลน์ อีกด้วย

สำหรับหนังสือสารนิพนธ์ เล่มนี้ มีเนื้อหาแบ่งเป็น ๓ ภาค คือ (๑) ภาคภาษาไทย จำนวน ๓๓ บทความ ในขอบข่ายเนื้อหาพระพุทธศาสนา ปรัชญา พระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ซึ่งในบทความเหล่านี้ บทความที่ ๓๓ กล่าวถึงการดำเนินการยกระดับการปฏิบัติศาสนกิจในฐานะกลไกที่ทำหน้าที่เสริมพลังในการพัฒนาศักยภาพพระนิสิตให้เป็นศาสนทายาท และส่งเสริมบทบาทให้พระนิสิตในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม อันเป็นสรุปการสัมมนาปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๖ ที่ออกไปปฏิบัติศาสนกิจในสถานที่ต่าง ๆ (๒) ภาคภาษาอังกฤษ จำนวน ๒ บทความ รวมบทความทั้งสิ้น ๓๕ บทความ ซึ่งเนื้อหาทั้ง ๒ ภาคดังกล่าวนี้เป็นบทความทางวิชาการและบทความวิจัย ของท่านผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ นิสิตของมหาวิทยาลัย (๓) ภาคผนวก กล่าวถึงคณะกรรมการฝ่ายจัดสัมมนาทางวิชาการ คณะกรรมการฝ่ายจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์ และรายนามผู้อุปถัมภ์

ในนามของคณะกรรมการฝ่ายจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์ ต้องขอขอบคุณท่านผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ และนิสิตของมหาวิทยาลัย ที่ได้ส่งบทความมาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ พร้อมกันนี้ ต้องขอภัยต่อคณาจารย์ที่เป็นเจ้าของบทความ ที่คณะกรรมการฯ ไม่สามารถนำบทความจำนวนหนึ่ง ที่ส่งมาลงตีพิมพ์ได้ทั้งหมด เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาและจำนวนหน้าของการพิมพ์ ดังนั้น คณะกรรมการฯ จะได้นำบทความของท่านไปตีพิมพ์ในวารสารหรือในโอกาสต่อไป ขอขอบคุณและขออนุโมทนาขอบคุณต่อทุกท่านที่ได้อุทิศกำลังกาย และกำลังสติปัญญา ร่วมกันจัดทำหนังสือดังกล่าวให้สำเร็จลงด้วยความเรียบร้อยเป็นอย่างดี

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

ประธานคณะกรรมการฝ่ายจัดสัมมนาทางวิชาการ

ประธานคณะกรรมการฝ่ายจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์

บทบรรณาธิการ

หนังสือสารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ในงานพิธีประสาทปริญญา ประจำปี ๒๕๖๔ ได้รวบรวมบทความวิชาการและบทความวิจัยของท่านผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ และนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อใช้ประกอบการสัมมนาทางวิชาการ ของท่านผู้บริหาร คณาจารย์ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระดับคหบดีบัณฑิต มหาบัณฑิต และบัณฑิต ภายในเล่มสารนิพนธ์เล่มนี้ มี ๓๕ บทความ มีเนื้อหาเชิงบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ สอดคล้องกับชีวิตในยุคปัจจุบัน ประกอบด้วยบทความวิชาการและบทความวิจัย ของท่านผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลงตีพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งรายละเอียดบทความต่าง ๆ คณะกรรมการฝ่ายจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์ กล่าวถึงเนื้อหาของแต่ละบทความโดยสรุป มีเนื้อหาดังนี้

ภาคภาษาไทย

พระพุทธศาสนาและปรัชญา

พระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์

จำนวน ๓๓ บทความ

ในภาคภาษาไทย กล่าวถึงเนื้อหาในขอบข่ายเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและปรัชญาและพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ จำนวน ๓๓ บทความ คือ

บทความที่ ๑ **สถาบันพระมหากษัตริย์ กับสังคมไทย** โดย พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. อุปนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยกล่าวถึงประเทศไทยมีวันนี้เพราะสถาบันพระมหากษัตริย์ได้สร้างสรรค์ สืบสาน รักษา และพัฒนาต่อยอดสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยที่สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเสาหลักที่ทำให้เกิดการประสานกันระหว่างสถาบันทั้งสามคือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์สถาบันทั้งสามเปรียบเหมือนเสาหลักสามเส้าที่ช่วยค้ำยันประเทศไทยให้ดำรงคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน

บทความที่ ๒ **การบริหารกิจการคณะสงฆ์บนฐานวิถีชีวิตใหม่ : วิชาการวิถี** โดย พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงการบริการกิจการคณะสงฆ์ในสถานการณ์ของการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง สังคม วัฒนธรรม และภายใต้การแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ ที่ทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ ต้องมีการปรับตัวรองรับการเปลี่ยนผ่านอย่างสร้างสรรค์ เข้าใจและมีเป้าหมาย โดยได้นำเสนอการพัฒนาการใช้แนวคิดวิชาการวิถีมาเป็นเครื่องมือในการบริหารและเสนอมุมมองที่เป็นแกนหลักของการบริหารงาน

ตามหลักวิชาการแล้วเชื่อมโยงมุมมองที่แตกต่างเพื่อให้เกิดความเห็นและสะท้อนภาพตรงกันข้ามที่เป็นไปได้ในการปฏิบัติงานจริง ผสานให้เกิดการนำเสนอแนวทางในการบริหารจัดการในเชิงสังเคราะห์ เพื่อให้เกิดมุมมองที่สร้างสรรค์ในการบริหารงานบนฐานวิถีชีวิตใหม่ได้

บทความที่ ๓ **การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา : ความสำเร็จด้านศาสนศึกษาของคณะสงฆ์** โดยพระเทพเวที (พล อากาศโร) รศ.ดร., ป.ธ.๙, Ph.D. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดสังเวชวิศยาราม กรุงเทพฯ ฯ กล่าวถึงการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ที่ทำงานแบบมีแผนงาน และแผนปฏิบัติงาน (Action Plan) ที่ชัดเจนแม้เพียงเริ่มต้นเป็นฉบับแรก (๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ก็ก่อให้เกิดความสำเร็จต่อกิจการพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการได้มาซึ่ง “พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. ๒๕๖๒” เชื่อแน่ว่าเมื่อมีการดำเนินไปตามแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ในแผนปฏิรูปหรือแผนพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาฉบับต่อ ๆ ไป จะก่อให้เกิดความมั่นคงแก่พระพุทธศาสนา ประชาชน ดำรงอยู่ในศีลธรรม และนำสันติสุขมาสู่มวลมนุษยชาติ อย่างยั่งยืนแน่นอน

บทความที่ ๔ **อุดมการณ์ของจิตอาสา** โดย พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงอาสาสมัครที่ทำงานด้วยหลักการของการยึดมั่นในหลักศาสนา และต้องการทำงานเพื่อละตัวตนหรือเข้าถึงการปล่อยวางทางวัตถุ สิ่งของ เงินทอง ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เพื่อให้สามารถเข้าถึงความสุขที่ลึกซึ้งกว่าอาสาสมัครเหล่านี้จะมุ่งอุทิศแรงกายและทรัพย์สิน เพื่อเป็นการบริจาคตาน คือ มีน้ำใจเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น อาสาสมัครที่ได้ศึกษาและเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของศาสนา จะหาหลักธรรมประจำใจเพื่อเป็นเป้าหมาย หรือเครื่องมือในการเดินทางไปสู่บั้นปลายชีวิต และพยายามหาหนทางที่จะอุทิศตน ถวายทอดความรู้ ความสามารถให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

บทความที่ ๕ **อานิสงส์ศีล ๕ : ประชาชนมีความสุขอย่างมั่นคงยั่งยืน** โดย พระวิมลภูณี รองอธิการบดีวิทยาเขตเชียงใหม่ วัดศรีโสดา พระอารามหลวง จังหวัดเชียงใหม่ กล่าวถึงศีล ๕ เป็นหลักมนุษยธรรมเป็นคุณธรรมประจำตัวของเราทุกคนในโลก ข้อสำคัญอยู่ที่การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน เมื่อปฏิบัติตามหลัก คือ ไม่ฆ่ากัน ไม่ลักขโมยกัน ไม่ประพฤติผิดในกามประเวณี ไม่โกหกหลอกลวงกัน ไม่ดื่มกินสุรายาเมา ก็ถือว่าศีล ๕ แล้ว และอานิสงส์ศีล ๕ ประชาชนสุขมั่นคงยั่งยืน คือทำให้โลกอยู่เป็นสุข มีความมั่นคงในชีวิตทรัพย์สิน อยู่แล้วเย็นกายเย็นใจ สบายกายสบายใจ ปลอดภัยทุกหนแห่ง

บทความที่ ๖ **ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้** โดย พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร. คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ พระมหาอุดร อุตฺโตโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

(๘)

กล่าวถึงภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ในอดีตนั้น จะมีบทบาทเกี่ยวกับการศึกษาเป็นอย่างมากเพราะในยุคหนึ่ง มีการจัดการศึกษาในวัดฉะนั้น พระสงฆ์จึงมีบทบาทอย่างมากในการจัดการศึกษาและเป็นผู้กำหนดรูปแบบของการศึกษาส่วนในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ในเรื่องของการศึกษาจะลดลงจากอดีต

บทความที่ ๗ **ความหมายและคุณค่าในคัมภีร์วิสุทธิมรรคและวิมุตติมรรค** โดย พระมหาโยธิน โยธโก, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น กล่าวถึงคัมภีร์วิสุทธิมรรคเป็นชื่อคัมภีร์ปกรณ์วิเสสของฝ่ายเถรวาทที่รจนาโดยพระพุทธโฆสอาจารย์ในราว พ.ศ. ๙๕๖ พรรณนาเรื่องหลักไตรสิกขา มีเนื้อหาคล้ายคลึงกับคัมภีร์วิมุตติมรรคแทบจะเป็นคัมภีร์เดียวกัน เพียงแต่รจนาภายหลังคัมภีร์วิมุตติมรรค พระพุทธโฆสอาจารย์ได้อ้างที่ศนะคัมภีร์วิมุตติมรรคหลายแห่ง โดยใช้คำว่าอาจารย์บางพวก

บทความที่ ๘ **ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิจจนุปบาทกับคุณค่าทางจริยะ** โดย พระมหาวิญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ) รศ.ดร.กฤต ศรียะอาจ อาจารย์ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงปฏิจจนุปบาทเป็นผลของการปฏิบัติตนตามหลักธรรมจนหลุดพ้นจากความทุกข์ แม้จะมีการตีความที่แตกต่างกันไป แต่ปฏิจจนุปบาทก็เป็นการกล่าวถึงเหตุปัจจัยคือ “เมื่อมีสิ่งนี้ สิ่งนี้ก็มี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้ก็เกิดขึ้น และเมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้ก็ดับ” เมื่อขยายความออกไปปฏิจจนุปบาทคือผลแห่งการปฏิบัติตามทางสายกลางที่ทำให้ลายตัวตน

บทความที่ ๙ **พระพุทธรูปปางนาคปรก วิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐาน** โดย รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึง “นาค” คำที่มีความหมายต่างกันในประวัติศาสตร์อินเดีย และ ในตำนานวิทยาฮินดู ในประวัติศาสตร์อินเดีย นาค คือชนเผ่าผสมมกอล กำเนิดในที่ราบสูงประเทศอิหร่าน นาคในอินเดียเหนือเป็นสาขาของชนเผ่าอสูรยกย่องอำนาจข้างฝ่ายมารดา นับถือลัทธิบูชา จัดอยู่ในกลุ่มทิเบต-พม่า นาคในอินเดียเหนือมีความสัมพันธ์กับพวกไซเลียส ปกครองกันอยู่ในแถบที่มีความขัดแย้งก่อนพุทธกาล ในตำนานวิทยาฮินดู นาคคืองูใหญ่ กินกบเป็นอาหาร อยู่ใต้บาดาล ฐานะมั่งคั่งร่ำรวย

บทความที่ ๑๐ **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจิตอาสา** โดย รศ.ดร.อินฉา ศิริวรรณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงจิตอาสา คือ จิตสำนึก (Conscious) เป็นการตระหนักรู้ตัว หรือเป็นจิตส่วนที่รู้ตัว รู้ว่าทำอะไร อยู่ที่ไหน เป็นอย่างไร ซึ่งเป็นการตระหนักรู้ตนที่จะทำอะไรเพื่อเห็นแก่ประโยชน์เพื่อส่วนรวม เป็นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะในสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลและบำรุงรักษาาร่วมกัน

บทความที่ ๑๑ **ภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา** โดย รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึง ผู้นำเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่นทั้งภายในและภายนอกองค์กร เป็นบุคคลที่สามารถกำหนดทิศทางความอยู่รอดขององค์กร และเป็นผู้ประสานงานให้กิจกรรมต่าง ๆ ในองค์กรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้โดยคุณลักษณะของผู้นำตามแนวพุทธ ที่รู้จักน้อมนำหลักธรรมข้อที่ว่าด้วย พรหมวิหาร ๔ สปัปฺริสธรรม ๗ พละ ๔ สังคหวัตถุ ๔ และหลักธรรมาธิปไตย มาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

บทความที่ ๑๒ **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุค Thailand 4.0** โดย รศ.ดร.สิน งามประโคน อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุค Thailand 4.0 ในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติงาน สร้างแรงจูงใจมุ่งพัฒนาตนเองและคนในองค์กร สร้างความสัมพันธ์เป็นรายคน สร้างมนุษยสัมพันธ์และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารองค์กรโดยเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของแนวคิด Thailand 4.0 ด้วยการใช้นวัตกรรม ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วม การสร้างแรงบันดาลใจ

บทความที่ ๑๓ **ความพร้อมในการพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย** โดย รศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง รองคณบดีฝ่ายบริหาร และผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาจิตวิทยา สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มจร ดร.ณัฏไชยพันธ์ นักวิชาการศึกษา หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาจิตวิทยา สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มจร กล่าวถึงความพร้อมในการพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก บุคลากรมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ มีการตระหนักรู้ถึงวิสัยทัศน์ของหน่วยงาน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการวางตำแหน่งบริหารจัดการของหน่วยงานอยู่ในระดับน้อย

บทความที่ ๑๔ **ความสุขในพระพุทธศาสนา** โดย รศ.ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ดร.พัลลภ ทารุกัจจา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน กล่าวถึงการพัฒนาความสุขสิ่งที่สำคัญที่สุดในขั้นแรกของการพัฒนา คือ สัมมาทิฐิเมื่อมองชีวิตตามความเป็นจริงได้ มีศีลเป็นตัวควบคุมกาย วาจา สามารถพัฒนาความสุขที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและสังคมได้ ศีลไม่จำกัดอยู่เพียงแค่การไม่เบียดเบียนเท่านั้น แต่รวมไปถึงการพัฒนาความประพฤติและความสัมพันธ์ที่ดีงาม

(๑๐)

บทความที่ ๑๕ **ความมั่นคงกับพระพุทธศาสนา** โดย รศ.ดร.อภิรมย์ สีดาคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ กล่าวถึงความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ความหมาย ที่มา และองค์ประกอบ ซึ่งเป็นแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ นับตั้งแต่ที่พระพุทธเจ้าทรงบรรลुरुธรรม และเดินทางไปเทศนาสั่งสอนในดินแดนต่าง ๆ คอยแนะนำผู้มีทุกข์สร้างกุศลแก่พระเย็บต่างๆ สำหรับคณะสงฆ์ จนเมื่อพระชนมายุได้ ๘๐ ปี ก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน รวมเวลาเทศนาสั่งสอนอยู่ทั้งหมดประมาณ ๔๕ ปี ภายใต้บรรยากาศแห่งแนวคิดสุดโต่งหลายทางนั้น พระพุทธเจ้าทรงเสนอหลักแห่งทางสายกลาง

บทความที่ ๑๖ **พุทธการกกรรม : กระบวนการเปลี่ยนผ่านเพื่อความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า** โดย ผศ.ดร.สมบุรณ์ ตาสนธิ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ กล่าวถึง สรรพสัตว์มีสภาพตกอยู่ในการเดินทางไปในวัฏฏสงสาร หรือ บ่วงแห่งภพภูมิ เพราะถูกอวิชชาและตัณหาเป็นเครื่องผลักดันให้เกิดและตาย ยากที่จะนับภพชาติได้ วัฏฏสงสารนี้มีเบื้องต้นและเบื้องปลายที่ไม่สามารถรู้ได้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบังเกิดมาเพื่อเข้าถึงอริยสัจธรรมขั้นสูงสุดสามารถหลุดพ้นออกจากบ่วงในวัฏฏสงสาร มีอิสรภาพคือพระนิพพาน พระองค์ได้ทำลายวัฏฏสงสารให้ขาด กระบวนการที่ทำให้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเรียกว่า “พุทธการกกรรม” แปลว่า ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า

บทความที่ ๑๗ **สุญญตตามหลักพระพุทธศาสนา** โดย รศ.ดร.วิโรจน์ คุ่มครอง ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาโท-เอก สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม กล่าวถึงคำว่า สุญญตา (ความว่าง) ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นคำเดียวก็มี และเป็นคำคู่ที่มาสันธิตกับคำอื่นก็มี ส่วนในพระสูตรตันตปิฎก คำว่า สุญญตานี้เป็นคำที่มาสันธิตกับหลักธรรมอื่นเพื่อให้มีความหมายที่เด่นชัดยิ่งขึ้นอีกทั้งกล่าวถึงสุญญตาในคัมภีร์อรรถกถาและฎีกาไว้ด้วย

บทความที่ ๑๘ **การศึกษาวิปัสสนาญาณกับการพัฒนาผลงานวิชาการ** โดยรศ.ดร.อภิรักษ์ จันตะณี, ผศ.ดร.เจษฎา มูลยาพอ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย และ ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงผู้ปฏิบัติวิปัสสนามีจิตใจผ่องใส ทำให้จิตใจไม่มีความโลภ ความโกรธและความหลง ทำให้มีจิตที่มั่นคง แน่นหนักแน่นมากขึ้นกว่าเดิม ไม่วุ่นไหวจากสิ่งมากระทบอารมณ์ เกิดปัญญา เกิดความเฉลียวฉลาดจากมีปัญญามากขึ้นกว่าเดิม ทำให้มีสติมั่นคงและสามารถคิดและเขียนผลงานได้มากขึ้น และได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

บทความที่ ๑๙ **พระพุทธเจ้ากับธรรมชาติ** โดย รศ.ดร.อภิธรรมย์ สีดาคำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ซึ่งเป็นบทความที่ ๒ ในเล่มนี้ กล่าวถึง พระพุทธศาสนา เน้นความรักและความเมตตาต่อสรรพสัตว์ ไม่เพียงแต่จะห้ามฆ่าสิ่งมีชีวิตเท่านั้น แต่ยังสนับสนุนการอนุรักษ์ชีวิตไม่ว่าจะด้วยวิถีทางใดก็ตาม มนุษย์มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสนองตอบต่อปัจจัยขั้นพื้นฐาน ไม่ทำอันตรายต่อโลกทางธรรมชาติที่มนุษย์อาศัยอยู่ มีทำที่แบบอ่อนโยน

บทความที่ ๒๐ **ภาวะผู้นำทางการเมืองในพระพุทธศาสนา** โดย พระศรีสังฆญาณมุนี, ดร. พระมหานรินทร์ สุรพลโย, ดร. วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ความเจริญด้านวัตถุนิยมได้แผ่หลายทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมวัตถุนิยมต่างคนต่างมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์ตามการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก ผู้นำชาติซึ่งคุณธรรมจริยธรรมย่อมทำให้ผู้นำนั้นชาติความชอบธรรมในการทำหน้าที่

บทความที่ ๒๑ **พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสโดยความฉลาดทางอารมณ์สติปัญญาและประสบการณ์ที่สั่งสม** โดย ผศ.ดร. อภิพัทธ์ วิศิษฎ์ใจงาม อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาอังกฤษ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงคำว่า “วิกฤต” ได้แก่ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติวิปริต ที่เกิดขึ้นแก่มนุษย์ เช่นเกิดฝนแล้ง อุทกภัยคือภัยเกิดจากน้ำหลาก ทำให้ไร่นาของชาวนาเสียหายจนไม่ได้เก็บเกี่ยวผลผลิต วาตภัยวิกฤต เกิดจากลมแล้ง ลมบ้าหมู ลมพายุหมุน พายุทอร์นาโด อัคคีภัยเช่นไฟไหม้ป่าจนสัตว์ล้มตายสูญพันธุ์ ทำให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม วิกฤตทางด้านเศรษฐกิจเช่นข้าวยากหมากแพง(ทุพพิกขภัย) เศรษฐกิจตกต่ำ

บทความที่ ๒๒ **ฉกัทัศน์รัฐประศาสนศาสตร์ไทยในอนาคต** โดย พระมหาวิจิต ธีรวโส, ผศ.ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มจร วิทยาเขตสุรินทร์ นายปิยวัฒน์ คงทรัพย์, ร.ต.อ.อิโชค พุทธิปิยบุชา ร.ต.อ. วีระ พิระพลพันธ์, นางสาวลัดดาวัลย์ คงดวงดี นิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มจร วิทยาเขตสุรินทร์ กล่าวถึง รัฐประศาสนศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมของรัฐในการแปลงรูปทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ไปใช้ในการบริหารนโยบายระบบราชการ โดยเป็นกลไกในการแปลงนโยบายไปสู่แผนงานและโครงการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน รัฐประศาสนศาสตร์จึงมีลักษณะเด่น มีความเป็นสหวิทยาการที่บูรณาการจากหลากหลายศาสตร์ อาทิ บริหารจัดการ บริหารธุรกิจ บริหารทรัพยากรมนุษย์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เป็นต้น

บทความที่ ๒๓ **มนทัศน์เรื่องความยุติธรรม** โดย พระมหาไพรัชน์ ธมฺมทีโป ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงแนวความคิดเรื่องความยุติธรรมมีทั้งแง่มุมจากทางปรัชญาและ

(๑๒)

ศาสนาและมีพัฒนาการทางความคิดมายาวนาน ในยุคโบราณถือว่าความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงและธรรมชาติ ซึ่งคนอินเดีย จีน กรีกโบราณ และคนไทยก็มีทรรศนะคล้ายกัน นักคิดชาวกรีกโบราณให้ความสำคัญกับแนวความคิดเรื่องความยุติธรรมเพื่อแสวงหาหลักการสำคัญมาอธิบายรัฐที่ดี หรือระบอบการปกครองที่ดี

บทความที่ ๒๔ **การพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวพระพุทธศาสนา** โดย พระครูปลัดสมหมาย อดตสิทฺโธ, ดร. ผศ.ดร.ไพฑูรย์ สวนมะไฟ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงการพัฒนาบุคลิกภาพ หมายถึงผลรวมขององค์ประกอบเชิงจิตวิทยาสังคมภายในตัวปัจเจกบุคคล ซึ่งสะท้อนให้เห็นแบบแผนความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและสภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองของแต่ละบุคคล และเป็นผลของการปรุงแต่งของปัจจัยทั้งทางด้านชีววิทยา จิตวิทยา สังคมวิทยาและวัฒนธรรม

บทความที่ ๒๕ **ปฏิจจนุบายทศวิธีรู้แจ้งสังสารวัฏฏ์นิพพาน** โดย ผศ.ดร.ธานี สุวรรณประทีป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส กล่าวถึงปฏิจจนุบายเป็นหนทางนำไปสู่วิถีการหยุดไหลตามสังสารแห่งความคิด (สังขตะ) เพื่อเข้าสู่ความเป็นปรมาตม์ซึ่งถือว่าเป็นที่สุดของการรู้แจ้งธรรม ปฏิจจนุบายเป็นการอธิบายโลกสมมติซึ่งปกปิดด้วยภาษาสมมติเรียกชื่อต่าง ๆ ซึ่งเป็นตัวสังขารคือความคิดปรุงแต่ง โดยภาษาสมมติอิงภาพเขียนหรือจินตภาพภาษา

บทความที่ ๒๖ **ความขัดแย้ง: หลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย** โดย พระครูปริยัติคุณาวุธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี กล่าวถึงความขัดแย้งสาเหตุเกิดจากปัจจัยภายใน ตัณหา, ทิฏฐิ, และมานะ ปัจจัยภายนอก ข้อเท็จจริง, ผลประโยชน์, ความสัมพันธ์, และชาติพันธ์ การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ “หลักสาราณียธรรม ๖” คือ ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกรู้ถึงกันหลักธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์กันในครอบครัว สังคม หลักการอยู่ร่วมกัน ต้องมีความเคารพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

บทความที่ ๒๗ **การทำบุญใส่บาตรที่เหมาะสมของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน** โดย พระศรีพัชโรดม, ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ พระสุธีวชิราภรณ์, ดร. รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมมีผลกระทบทำให้วิถีชีวิตคนในสังคมไทยเปลี่ยนไปจากความเป็นสังคมปฐมภูมิกลายเป็นพหุสังคมและพหุวัฒนธรรมทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมภาพวิถีชีวิตเก่า ๆ ของสังคมไทยหายไปส่งผลกระทบต่อวิถีการทำบุญใส่บาตรของชาวไทยพุทธในปัจจุบันไปด้วยเพราะการทำบุญใส่บาตรนี้ถือกันว่าเป็นประเพณีเพื่อการสร้างกุศลและเป็นการแผ่ส่วนกุศลให้กับญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

บทความที่ ๒๘ **รูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไตรมาสสุดท้าย** โดย อาจารย์อนุชา พลกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงรูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไตรมาสสุดท้าย กล่าวคือช่วง ๓ เดือนสุดท้ายของ พ.ศ. ๒๕๖๔ ควรปรับใช้การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ มุ่งตอบสนองต่อผู้รับบริการทุกรูปแบบ ประสานงานและให้บริการผ่านระบบออนไลน์ ตามมาตรการที่รัฐบาลออกประกาศ กำหนดให้ทุกองค์กรถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด บุคลากรและนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต้องได้รับการฉีดวัคซีนที่ได้มาตรฐานสากล

บทความที่ ๒๙ **เสรีภาพ** โดย ดร.ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพุทธศิลปกรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ กล่าวถึงมนุษย์มีอิสรภาพที่จะเชื่อที่จะคิด ที่จะกระทำสิ่งใดก็ได้ แต่มนุษย์ก็ต้องรับผลของการกระทำนั้น ๆ ของตน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกัน

บทความที่ ๓๐ **แนวความคิดเรื่องการเมืองและหลักประชาธิปไตยในพระวินัยปิฎก** โดย อาจารย์ปรัชญา บุตรสะอาด, อาจารย์ฉัตรชัย แนวพญา พระสมพล ยสชาโต, นางสาวหยิดา ผลสมบุรณ์ วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงหลักพระวินัยของพระพุทธเจ้าในเรื่องการเมือง เรื่องประชาธิปไตย ตามหลักธรรมคำสอนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงไว้ในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะพระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎก ซึ่งปฐมบทแห่งประชาธิปไตยอย่างแท้จริงก็คือ โอวาทปาติโมกข์ ถือว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา

บทความที่ ๓๑ **ทฤษฎีการบริหารจัดการ : หลักการและแนวคิด** โดยอาจารย์วินัย มีมาก ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึง แนวคิดการบริหารและการบริหารจัดการมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมซึ่งจะต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยจะต้องมีผู้นำกลุ่มและมีแนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย ซึ่งอาจเรียกว่าผู้บริหารและการบริหาร ตามลำดับ ดังนั้น ที่ใดมีกลุ่มที่นั้นย่อมมีการบริหารจัดการสำนักหรือการบริหารความรู้ผู้รู้ชอบ

บทความที่ ๓๓ **หลักสาราณียธรรมกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น** โดย ผศ.ดร.วินัย ภูมิสุข ดร.สุนทร ธนศิลป์พิชิต วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงการนำหลักสาราณียธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมของการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เกิดความรักความสามัคคีภายในชุมชน มีความบริสุทธิ์ใจต่อกัน มีความจริงใจต่อกันในชุมชนอันจะนำไปสู่ชุมชนที่ก่อให้เกิดเป็นพลังชุมชน เกิดความเป็นปึกแผ่น มีความร่วมแรงร่วมใจกันในการประกอบกิจการใดกิจการหนึ่งในชุมชน มีความร่วมมือและสมัครสมานสามัคคี

(๑๔)

บทความที่ ๓๓๓ คณะอนุกรรมการปฏิบัติศาสนกิจ: บทบาทว่าด้วยการพัฒนาไกลหุนเสริมพระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ โดย พระมหาประยูร โชติวิโร ผอ.กิจการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงการดำเนินการยกระดับการปฏิบัติศาสนกิจในฐานะกลไกที่ทำหน้าที่เสริมพลังในการพัฒนาศักยภาพพระนิสิตให้เป็นศาสนทายาท และส่งเสริมบทบาทให้พระนิสิตในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม

นอกจากนี้ ในภาคภาษาอังกฤษ ยังมีบทความอีก ๒ บทความ คือ

Article I “Buddhism and Vegetarianism: Attitude and Practices” by Prof.Dr. Phra Dhamvajrabundit (Somjin Sammapanno) MCU Rector, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wangnoi Ayutthaya, Thailand.

Article II “Buddhist Mind: The Cause of Diseases and Healing Strategy. ” by Asst. Prof. Dr. Ven. Phramaha Somphong Unyo International Buddhist Studies College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

สำหรับรายละเอียดบทความทั้งหมดนี้ ผู้ใคร่ต่อการศึกษา สามารถอ่านได้ในหนังสือสารนิพนธ์เล่มนี้.

ประดาดอกผลิออกงาม

ยินดีกับบัณฑิตพิชิตฝัน
ภาพเธอยิ้มระรื่นชื่นอารมณ์

เธอฝ่าฟันก้าวอย่างเหมาะสม
รับคำชมสุขเกษมจิตเปรมปรีดี

พอกับแม่ปลื้มใจกว่าใครอื่น
กล้วยไม้งอกดอกดวงรวงรุจี

สุขสดชื่นภาพประจักษ์แห่งศักดิ์ศรี
สมฤดีพ่อแม่หวังอย่างตั้งใจ

ท่ามคืนวันล่วงผ่านอาจนานบ้าง
เวลาพันหนทางที่ห่างไกล

บนเส้นทางขาดข้าวคราวหวานไหว
ด้วยหวังใยคิดถึงลูกรักผูกพัน

เธอมิใช่ลูกผู้ดีมีฐานะ
แต่มีเคยลอยเลื่อนกับเดือนวัน

ทุกจังหวะเดินทางไกลตั้งไร้อุปถัมภ์
ชีวิตจึงไม่ตีบตัน...ฝันเป็นจริง

พลอยปลาบปลื้มยินดีทิวสุข
ฝากถ้อยคำยำให้อุ่นอิง

สลัดทุกข์ก้าวไปไม่หยุดนิ่ง
ลบทุกสิ่งเจ้าขาดเขินมาเนิ่นนาน

ฟ้าสีฟ้ามาแปลงเป็นแดงส้ม
ดอกไม้แห่งมุทิตาสาธุการ

เพลงหนาวลมซึ่งแต่หลัง...ยังแว่วผ่าน
สะพานบานประดาดอกผลิออกงาม

รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก “ช.ศรีนอก”

อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
mahachulalongkornrajavidyalaya university

“เสียงธรรม จากมหาจุฬารามวาสี” มหาจุฬารามวาสี

และวัดสาขาวัดปากน้ำ สหรัฐอเมริกา
ขอเชิญชวนร่วมสวดมนต์
ฟังธรรม และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
ทุกวันเสาร์ ประเทศไทย เวลา 19.45 - 21.30 น.
อเมริกา เวลา 8.45 - 10.30 น.
เริ่ม 2 ตุลาคม 2564 เป็นต้นไป ID : 903 524 8031 Passcode 2564

โดย พระธรรมวชิรบัณฑิต ศ.ดร
เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

พระวิเทศวิสุทฐิคุณ
เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

พระราชมงคลวิเทศ
เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

พระศรีญาณวิเทศ
เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

ถ่ายทอดสดทาง LIVE mcu tv news,mcu tv live, mcu tv-channel : MCU TV : tv.mcu.ac.th

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำปรารภ	(๓)
ถ้อยแถลง	(๕)
บทบรรณาธิการ	(๖)
ประดาดอกผลออกงาม	(๑๕)

๑ ภาคภาษาไทย

ตอน ๑ พระพุทธศาสนาและปรัชญา

สถาบันพระมหากษัตริย์กับสังคมไทย	๑
พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. อุปนายกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
การบริหารกิจการคณะสงฆ์บนฐานวิถีชีวิตใหม่ : วิชาชีวิต	๑๔
รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาจุฬาลงกรณราชูทิศ	
การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา : ความสำเร็จด้านศาสนศึกษาของคณะสงฆ์	๒๗
พระเทพเวที (พล อากาศโร) รศ.,ดร., ป.ธ.๙, Ph.D. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดสังเวชวิศยาราม กรุงเทพมหานคร	
อุดมการณ์ของจิตอาสา	๔๔
พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
อานิสงส์ศีล ๕ : ประชาชนมีสุขอย่างมั่นคงยั่งยืน	๕๕
พระวิมลมุนี รองอธิการบดีวิทยาเขตเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
ภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้	๗๒
พระราชสุตาภรณ์, รศ.ดร. คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	

(๑๘)

พระมหาอุดร อุตตโร, ผศ.ดร.
อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ความหมายและคุณค่าในคัมภีร์วิสุทธิมรรคและวิมุตติมรรค ๘๓

พระมหาโยธิน โยธิโก, รศ.ดร.
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ วิทยาเขตขอนแก่น

ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิจจนุปบาทกับคุณค่าทางจริยะ ๙๔

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี (เหมประไพ)
รศ.ดร.กฤต ศรียะอาจ
อาจารย์ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระพุทธรูปปางนาคปรก วิเคราะห์ข้อมูลและหลักฐาน ๑๐๕

รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจิตอาสา ๑๒๑

รศ.ดร.อินฉา ศิริวรรณ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา ๑๓๔

รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษาศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุค Thailand 4.0 ๑๔๔

รศ.ดร.สิน งามประโคน
อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธการบริหารการศึกษาศึกษา
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความพร้อมในการพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของบุคลากร

ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕๕

รศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

รองคณบดีฝ่ายบริหาร และผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชาจิตวิทยา สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มจร

ดร.ณัด ไชยพันธ์

นักวิชาการศึกษา หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาจิตวิทยา สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

คณะมนุษยศาสตร์ มจร

ความสุขในพระพุทธศาสนา

๑๖๒

รศ.ดร.เทพประวิณ จันทร์แรง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

ดร.พัลลภ หารุคำจา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

ความมั่นคงกับพระพุทธศาสนา

๑๗๗

รศ.ดร.อภิรมย์ สีดาคำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

พุทธการกรรม : กระบวนการเปลี่ยนผ่านเพื่อความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๑๘๘

ผศ.ดร.สมบูรณ์ ตาสนธิ

อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

สูญญตาตามหลักพระพุทธศาสนา

๒๐๑

รศ.ดร.วิโรจน์ คุ้มครอง

ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาโท-เอก สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

การศึกษาวิปัสสนาญาณกับการพัฒนาผลงานวิชาการ

๒๑๔

รศ.ดร.อภิรัตน์ จันทะณี, ผศ.ดร.เจษฎา มุลยาพอ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล

ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๒๐)

- พระพุทธเจ้ากับธรรมชาติ** ๒๒๙
รศ.ดร.อภิรมย์ สีดาคำ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
- ภาวะผู้นำทางการเมืองในพระพุทธศาสนา** ๒๓๘
พระศรีสัจญาณมุนี, ดร.
พระมหานรินทร์ สุรปญโญ, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
- พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสโดยความฉลาดทางอารมณ์**
สติปัญญาและประสบการณ์ที่สั่งสม ๒๕๑
ผศ.ดร.อภิวัฒน์ วิศิษฎ์ใจงาม
อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาอังกฤษ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ฉากทัศน์รัฐประศาสนศาสตร์ไทยในอนาคต** ๒๖๘
พระมหาวิศิต ธีรวีโส, ผศ.ดร.
ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มจร วิทยาเขตสุรินทร์
นายปิยวัฒน์ คงทรัพย์, ร.ต.อ.อิทธิโชค พุทธปิยบุชา
ร.ต.อ. วีระ พิระพลพันธ์, นางสาวลัดดาวัลย์ คงดวงดี
นิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มจร วิทยาเขตสุรินทร์
- มนทัศน์เรื่องความยุติธรรม** ๒๘๙
พระมหาไพรัชน์ ธมมทีโป ผศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- การพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวพระพุทธศาสนา** ๓๐๕
พระครูปลัดสมหมาย อตถสิทฺโธ, ดร
ผศ.ดร.ไพฑูรย์ สวนมะไฟ
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปฏิจสุมุบบาทสู่วิถีรู้แจ้งสังสารวัฏฏ์นิพพาน** ๓๑๕
ผศ.ดร.ธานี สุวรรณประทีป
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบانیศึกษาพุทธโฆส

ความขัดแย้ง: หลักสารานุกรมเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย	๓๓๐
พระครูปริยัติคุณาวุธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี	
การทำบุญใส่บาตรที่เหมาะสมของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน	๓๔๖
พระศรีพัชโรดม, ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์ พระสุธีวชิราภรณ์, ดร. รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์	
รูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไตรมาสสุดท้าย	๓๖๔
อาจารย์อนุชา พละกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
เสรีภาพ	๓๗๕
ดร.ศิริศักดิ์ อภิศักดิ์มนตรี คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาพุทธศิลปกรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่	
แนวความคิดเรื่องการเมืองและหลักประชาธิปไตยในพระวินัยปิฎก	๓๘๖
อาจารย์ปรัชญา บุตรสะอาด, อาจารย์ฉัตรชัย แนวพญา พระสมพล ยสชาติ, นางสาวทิตตา ผลสมบูรณ์ วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
ทฤษฎีการบริหารจัดการ : หลักการและแนวคิด	๔๐๔
อาจารย์วินัย มีมาก ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย	
หลักสารานุกรมกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น	๔๑๙
ผศ.ดร.วินัย ภูมิสุข ดร.สุนทร ธนศิลป์พิชิต วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	

(๒๒)

คณะอนุกรรมการปฏิบัติศาสนกิจ :

บทบาทว่าด้วยการพัฒนาไกลหนุณเสริมพระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ๔๓๐
พระมหาประยูร โชติวิโร
ผอ.กิจการนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒ ภาคภาษาอังกฤษ จำนวน ๒ บทความ

Buddhism and Vegetarianism: Attitude and Practices 435

Prof.Dr.Phra Dhamvajrabundit (Somjin Sammapanno)
MCU Rector, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Buddhist Mind : The Cause of Diseases and Healing Strategy 456

Asst.Prof.Dr.Ven.Phamaha Somphong Unyo
International Buddhist Studies College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

๓ ภาคผนวก

คณะกรรมการฝ่ายจัดสัมมนาทางวิชาการ ๔๖๙

คณะกรรมการฝ่ายจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์ ๔๗๑

ผู้อุปถัมภ์งานพิธีประสาทปริญญา ประจำปี ๒๕๖๔ ๔๗๓

---

๑ ภาคภาษาไทย

พระพุทธศาสนาและปรัชญา

พระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่

สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
